

Els llibres que forjaren la maldat

A la presó de Landsberg, a una seixantena de quilòmetres de Munic, a l'estat de Baviera, la foscor és intensa, una nit del mes de maig del 1924. Tot i que els presos no poden encendre el llum, d'una de les cel·les, ben entrada la nit, en surt una tènue claror. Assegut en una taula, un home amb bigoti repassa compulsivament les pàgines d'un llibre, mentre va fent-hi anotacions als marges. A banda de tenir autorització per a utilitzar un llum, el presoner, que ha estat condemnat per haver planejat de reproduir a Berlín la marxa sobre Roma de Mussolini, per a enderrocar el govern, disposa de molts més privilegis. Encara més, els cinc anys de presó a què ha estat condemnat es reduiran ostensiblement i quedarà lliure al cap d'uns quants mesos. Fins i tot, aquest lector compulsiu, durant la seva estada a Landsberg, ha tingut temps per a escriure un llibre en què recull la seva idea de canviar el país i el món sencer. Un llibre que es titularà *La meua lluita*. El presoner és, efectivament, Adolf Hitler, que pocs anys després es convertirà en el canceller d'Alemanya.

Sobre Adolf Hitler s'han escrit pàgines i pàgines, però només des de fa uns mesos hi ha una obra que n'analitza la biblioteca particular. Es tracta del llibre *Hitler's private library*, publicat als Estats Units a final de l'any passat pel periodista Timothy Ryback, que ha rastrejat els arxius on van ser dipositats alguns dels llibres que l'exèrcit dels Estats Units va decomissar durant la presa de Berlín el 1945, al final de la Segona Guerra Mundial. Com explica Ryback, Hitler no tenia formació acadèmica —no havia passat de l'educació elemental—, però estava posseït per una gran voracitat per la lectura. Per aquesta raó, i més, va arribar a aplegar una biblioteca, repartida en diversos indrets, que es calcula que era formada per uns 16.000 llibres. Durant més de cinquanta anys, una part de la biblioteca d'Adolf Hitler, uns 1.200 llibres, ocupa un espai en una sala fosca,

La formació del caràcter i del pensament d'Adolf Hitler, que va portar el món a la guerra més gran que hi ha hagut fins ara, ha estat un gran misteri per als historiadors. Un llibre publicat fa poc analitza la biblioteca privada del dictador, que es conserva en gran part als Estats Units.



climatitzada, de la secció d'obres "especials" de la biblioteca del Congrés dels Estats Units.

Els llibres de Hitler procedien de les residències privades que el dictador tenia a Berlín, Munic i també a Obersalzberg. Quan Ryback va començar la investigació, la primavera del 2001, es va trobar que la biblioteca del Congrés ni tan sols s'havia pres la molèstia de catalogar la majoria d'aquests llibres. Una cosa semblant passava a la Universitat de Brown, a Rhode Island, on van anar a parar una vuitantena de llibres que un soldat americà, Albert Aronson –un dels primers a entrar al búnquer de Berlín–, s'havia emportat d'Alemanya el 1945. Uns anys després, un familiar d'Aronson va fer la donació d'aquells llibres a la Universitat de Brown. A banda d'aquests dos indrets, Ryback ha trobat llibres de Hitler repartits per arxius públics i privats dels Estats Units i d'Europa. Cal tenir present que, mentre el dictador posava fi a la seva vida a Berlín, els soldats americans saquejaven la seva oficina a Munic i el quarter general del Partit Nazi en aquella ciutat. Tanmateix, el pitjor destí el va haver de suportar la llibreria de la Cancelleria del Tercer Reich –on es calcula que hi havia uns 10.000 volums–, que va caure a mans de l'exèrcit soviètic. Segons Ryback, fins l'any 1990, poc abans de l'ensulsiada de la Unió Soviètica, els llibres eren en una església de Moscou, però, arran de la publicació d'un article en un diari, van ser traslladats i mai més no se n'ha sabut res més.

Un fons en augment. L'afecció de Hitler per la lectura augmentava de manera proporcional al seu poder. Entre final de la dècada dels anys 20 i principi de la dels 30 la seva biblioteca particular va créixer ostensiblement. Al seu apartament del carrer Thiersch els llibres s'acumulaven en caixes, col·locades les unes a sobre de les altres. Una mostra de l'augment de la seva biblioteca es troba en les declaracions de renda. Així, el 1930, Hitler va obtenir una desgravació de 1.600 marcs a la declaració en concepte de compra de llibres. Igualment, quatre anys més tard, en contractar una pòlissa d'assegurança per a la seva residència a Munic, Hitler va calcular

Una biblioteca per a triar i remenar

Fer una llista completa dels principals llibres que Hitler va llegir al llarg de la seva vida o que eren a la seva biblioteca fóra una tasca ingent. Tanmateix, Timothy Ryback, autor del llibre *Hitler's Private Library. The books that shaped his life* (Knopf Books), dedica una especial atenció a un nombre reduït d'obres que van tenir una significació especial en moments concrets de la seva vida. En primer lloc, cal destacar *Berlin*, una guia de l'arquitectura d'aquesta ciutat escrita per Max Osborn. Hitler va comprar aquest llibre mentre combatia al front a la Primera Guerra Mundial i sembla que li va produir un gran impacte, de tal manera que es va enamorar de la capital alemanya. Un altre dels llibres que es poden considerar influents en la vida de Hitler és l'adaptació que Dietrich Eckart va fer de l'obra *Peer Gynt*, del dramaturg noruec Henrik Ibsen. El motiu principal d'aquesta influència, tanmateix, no és el llibre en si mateix, sinó el fet que Eckart sigui considerat el mentor de Hitler, el qui el va adoctrinar en el patriotisme germànic i en l'antisemitisme i també el qui el va introduir en els cercles de la dreta més reaccionaria, l'embrió d'allò que seria el partit nazi. D'una altra banda, una llista elaborada per Friedrich Khron, fundador de la biblioteca d'ultradreta a Munic, freqüentada per Hitler entre el 1919 i el 1921, mostra que en aquella època el futur canceller llegia llibres sobre la història de l'Església, llibres de Montesquieu, Rousseau i Kant; nombroses obres sobre nacionalisme austríac i, fins i tot, sobre la revolució russa. És curiós d'observar, però, la pràctica absència de les obres dels grans filòsofs alemanys a la biblioteca de Hitler; ni tan sols de Shopenhauer i Nietzsche, considerats les dues principals influències filosòfiques del nazisme. En canvi, alguns llibres de Johann Fichte, filòsof de profundes conviccions antijueves, trobats a la biblioteca de Hitler, sembla que foren omplerts de notes al marge pel dictador. Ara bé, sens dubte, la temàtica que més va interessar Hitler fou la militar, almenys atenent els llibres que conté la seva biblioteca. Entre aquests, cal remarcar una col·lecció de més de 400 obres sobre l'exèrcit dels Estats Units, en què es destaca una obra del president Theodore Roosevelt sobre la guerra de Cuba, entre Espanya i els Estats Units; i també una sobre l'ensinistrament de les tropes de George Washington, un altre president nord-americà, a la guerra de Secessió. Segons Ryback, Hitler tenia uns coneixements espectaculars sobre armament, fruit de la passió per col·leccionar catàlegs de vaixells de guerra, avions i carros de combat. A banda d'aquests, segons Frederick Oechsner, corresponsal de United Press a Berlín, el 1942 a la biblioteca de Hitler hi havia uns 1.500 llibres sobre art, uns 400 sobre catolicisme i també sobre temes espirituals i esotèrics. Ryback en destaca *La llei del Món*, un tractat inèdit sobre esoterisme escrit per Maximilian Riedel. Entre els llibres de la biblioteca de Hitler que es conserven a la Biblioteca del Congrés dels Estats Units, hi ha també el *Quixot*, *Robinson Crusoe* i les obres completes de Shakespeare.

que aproximadament la meitat dels objectes que posseïa, valorats en 300.000 marcs, corresponia a obres d'art, i l'altra meitat, gairebé tota a llibres. En una entrevista que el canceller alemany va concedir al *The New Yorker* el 1935, la periodista, Janet Flanner, explicava que Hitler tenia una bona llibreria, formada, segons ella, per uns 6.000 llibres. Posteriorment, un altre periodista, Frederick Oechsner, corresponsal de United Press a Berlín, va calcular que la biblioteca de Hitler era formada per unes 16.300 obres. Segons

Ryback, estudis posteriors han donat per vàlida aquesta aproximació. A parer d'Oechsner, uns 7.000 volums de la biblioteca de Hitler eren sobre temàtica militar, sobretot sobre les campanyes de Napoleó i els reis de Prússia. De fet, Hitler mateix explicava a *Mein Kampf* que una de les seves lectures preferides durant la seva joventut eren els llibres sobre la guerra franco-prussiana de 1870-71, que el futur dictador havia trobat entre els llibres del seu pare.

D'una altra banda, en un article aparegut el 1946 al *Süddeutsche Zeitung*,



EL TEMPS

reproduït per Ryback al seu llibre, el periodista Hans Beihack es feia ressò del trasllat de la biblioteca que Hitler tenia a Munic cap als Estats Units. Una gran quantitat d'aquests llibres eren obres franceses sobre art i arquitectura. Pel que fa a la política, Beihack assegurava que només hi havia escrits "de partit" i que hi mancaven les obres de Bismarck i de més grans homes d'estat alemanys. Tampoc no hi havia els treballs de noms il·lustres de l'època, com Winston Churchill o Woodrow Wilson, ni tampoc les obres de més grans esta-

distes de la història, com Cromwell o Napoleó. Així mateix, segons l'article del *Süddeutsche Zeitung*, a la biblioteca de Hitler hi havia quatre volums sobre Frederic el Gran, rei de Prússia del 1740 al 1786, que encara estaven embolicats tal com havien sortit de l'editorial.

De fet, en aquest mateix sentit, Ryback assenyala que al llarg de les seves investigacions va trobar que molts llibres que havien format part de la biblioteca particular de Hitler no mostraven senyals d'haver estat llegits. Un

nombre important, però, eren farcits de notes al marge, presumiblement escrites de la mà del dictador. Val a dir també, que el gran nombre de llibres que farcia la biblioteca de Hitler provenia de la seva afeció a rastrejar les llibreries de vell, però, sobretot, de la gran quantitat d'obsequis que rebia dels seus col·laboradors, a més de gent propera, que eren conscients de la importància dels llibres en la vida de Hitler.

Xevi Camprubí